

Državni izpitni center

JESENSKI ROK

ELEKTROTEHNIKA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Sreda, 1. september 2004

SPLOŠNA MATURA

A01

Preseke vodnikov za podometno instalacijo izbiramo glede na dovoljeno gostoto toka

$$J = 4 \text{ A/mm}^2.$$

Izračunajte najmanjši dopustni presek vodnika, ki bo vodil električni tok $I = 10 \text{ A}$.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Izračun preseka vodnika

I = JA 1 točka

A02

Napetost praznega teka baterije znaša $U_0 = 4,5$ V. Če jo obremenimo z upornostjo

$R = 12 \Omega$, teče tok 300 mA.

- a) Kolikšna je delovna napetost U na priključenem uporu R ?

(1 točka)

- b) Kolikšen je padec napetosti U_n na notranji upornosti baterije?

(1 točka)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

- a) Delovna napetost

- b) Padec napetosti na notranji upornosti

A03

Z uporoma z upornostima $R_1 = 5 \Omega$ in $R_2 = 12,5 \Omega$ bi radi naredili delilnik toka.

- a) Narišite električno vezavo delilnika toka.

(1 točka)

- b) Kolikšno je razmerje vejnih tokov $I_1 : I_2$?

(1 točka)

Rešitev in navodila za ocenjevanje:

- a) Vzporedna vezava dveh uporov 1 točka

- b) Razmerje tokov

A04

Upor z upornostjo $R = 20 \Omega$ priključimo na akumulator z napetostjo $U = 12 \text{ V}$.

Koliko energije W posreduje uporu v času $t = 30 \text{ min}$?

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Izračun energije

A05

Trenutna vrednost napetosti na kondenzatorju s kapacitivnostjo $C = 2 \text{ mF}$ je

$$u_C = 200 \text{ V}.$$

Kolikšna je v tem trenutku energija v električnem polju kondenzatorja?

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

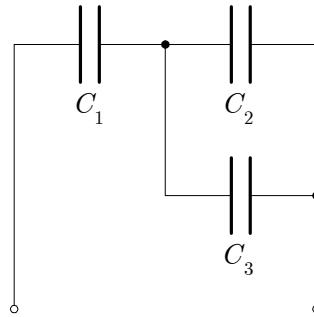
Energija v električnem polju kondenzatorja

A06

Kolikšna je skupna kapacitvost vezave kondenzatorjev s kapacitivnostmi

$$C_1 = C_2 = 20 \text{ nF}, C_3 = 10 \text{ nF}?$$

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje:

$$C_{23} = C_2 + C_3 = 20 + 10 = 30 \text{ nF} \quad \dots \quad 1 \text{ točka}$$

$$\frac{1}{C} = \frac{1}{C_1} + \frac{1}{C_{23}}$$

$$C = \frac{C_1 C_{23}}{C_1 + C_{23}} = \frac{20 \cdot 30}{20 + 30} = 12 \text{ nF} \quad \dots \quad 1 \text{ točka}$$

A07

V magnetilni krivulji za relejno železo izberemo delovno točko, za katero odčitamo

$$B = 1 \text{ T} \quad \text{in} \quad H = 195 \frac{\text{A}}{\text{m}} \left(\mu_0 = 4\pi \cdot 10^{-7} \frac{\text{Vs}}{\text{Am}} \right).$$

Kolikšna je relativna permeabilnost železa v izbrani delovni točki?

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje:

Izračun relativne permeabilnosti

$$B = \mu_0 \mu_r H \quad \dots \quad 1 \text{ točka}$$

$$\mu_r = \frac{B}{\mu_0 H} = \frac{1}{4 \cdot \pi \cdot 10^{-7} \cdot 195} = 4080 \quad \dots \quad 1 \text{ točka}$$

A08

V tuljavi s 500 ovoji povzroči tok 0,5 A magnetni pretok 1,2 mWb.

Kolikšna je induktivnost tuljave?

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Induktivnost tuljave

A09

Pri kromiranju predmeta s tokom 5 A se je iz elektrolita izločilo 10 g kroma ($c = 0,18 \text{ mg/As}$).

Izračunajte čas kromiranja.

(2 točki)

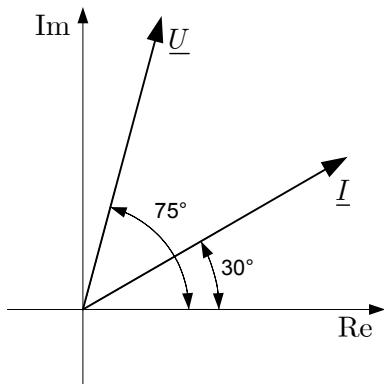
Rešitev in navodila za ocenjevanje

Izračun časa kromiranja

$$t = \frac{m}{cI} = \frac{10 \cdot 10^{-3}}{0,18 \cdot 10^{-6} \cdot 5} = 11110 \text{ s} = 3 \text{h } 5 \text{ min } 10 \text{ s} \quad \dots \quad 1 \text{ točka}$$

A10

Na sliki je kazalčni diagram napetosti in toka.

Zapišite izraza za njuni trenutni vrednosti.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Izraza za trenutni vrednosti napetosti in toka

A11

Sinusna napetost $u = 325 \sin(628t)$ V **pogonja skozi idealno tuljavo tok**
 $i = 0,2 \sin(628t - 90^\circ)$ A.

Kolikšna je induktivna upornost tuljave?

(1 točka)

Kolikšna je induktivnost tuljave?

(1 točka)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Induktivna upornost tuljave

Induktivnost tuljave

A12

Fazni kot med napetostjo in tokom v realni tuljavi je 85° .

Izračunajte kvaliteto te tuljave.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Izračun kvalitete tuljave

$$Q = \frac{1}{\tan \delta} = \frac{1}{\tan 5^\circ} = 11,4 \text{ 1 točka}$$

A13

Zaporedno so vezani upor, tuljava in kondenzator ter priključeni na sinusno napetost efektivne vrednosti $U = 10 \text{ V}$. Efektivni vrednosti napetosti na tuljavi in kondenzatorju sta enaki $U_L = U_C = 12 \text{ V}$.

Določite efektivno vrednost napetosti U_R na uporu.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Efektivna vrednost napetosti U_B na uporu

$U_R = U = 10 \text{ V}$ 1 točka

A14

Določite tok v nevtralnem vodniku trifaznega sistema, v katerem so posamezni fazni toki enaki $I_{f1} = I_{f2} = I_{f3} = 1 \text{ A}$, fazni koti pa $\varphi_1 = \varphi_2 = \varphi_3 = 30^\circ$.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Tok v nevtralnem vodníku

$I_0 = 0$ 2 točki

A15

Podan je izraz za trenutno vrednost napetosti na kondenzatorju med prehodnim pojavom:

$$u_C(t) = 10(1 - e^{-100t}) \text{ V.}$$

Določite časovno konstanto prehodnega pojava.

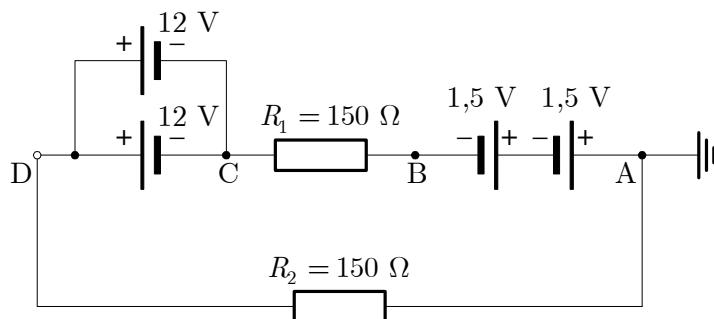
(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Določitev časovne konstante

B01

Podano je enosmerno vezje.

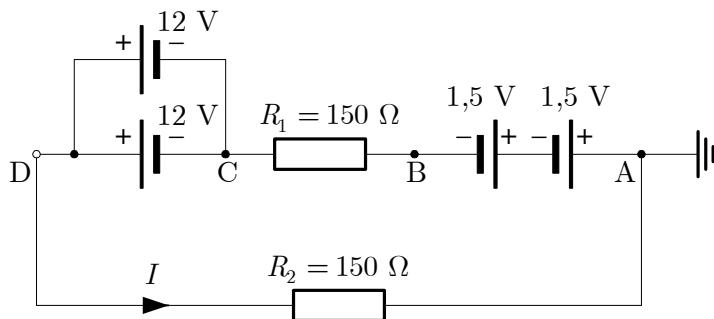
- a) Izračunajte tok skozi upor R_2 in vrišite njegovo smer. (3 točke)

b) Izračunajte napetosti U_1 in U_2 na uporih R_1 in R_2 . (2 točki)

c) Kolikšni so potenciali v točkah A, B, C in D? (4 točke)

d) Izračunajte moč, ki se porablja v vezju. (1 točka)

Rešitev in navodila za ocenjevanje:

Pravilno označena smer toka v vezju 1 točka

- c) Električni potenciali

$V_A = 0 \text{ V}$ 1 točka

$V_B = -3 \text{ V}$ 1 točka

$V_C = -3 - 4,5 = -7,5 \text{ V}$ 1 točka

$V_D = -7,5 + 12 = 4,5 \text{ V}$ 1 točka

d) Moč, ki se porablja v vezju

$P = I^2R = 0,03^2 \cdot 300 = 0,27 \text{ W}$ 1 točka

B02

Električni motor v 18 urah prečrpa 12000 m^3 vode 8,5 m visoko. Izkoristek črpalke je 70 %, motorja pa 89 %.

- a) Kolikšno je koristno opravljeno delo? (5 točk)
 - b) Kolikšna je za to delo potrebna mehanska moč? (3 točke)
 - c) Koliko električne energije je porabil motor? (2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje:

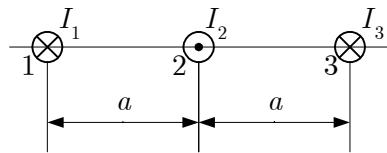
- a) Koristno opravljeno delo
 $W = mgh$ 2 točki
 $W = 12 \cdot 10^6 \cdot 9,81 \cdot 8,5 = 1 \cdot 10^9 \text{ J} = 1 \text{ GJ}$ 3 točke

b) Potrebna mehanska moč
 $P = \frac{W}{t}$ 2 točki
 $P = \frac{1 \cdot 10^9}{18 \cdot 3600} = 15400 \text{ W} = 15,4 \text{ kW}$ 1 točka

c) Porabljena električna energija
 $W_{\text{el}} = \frac{W}{\eta_{\xi} \eta_{\text{m}}} = \frac{1 \cdot 10^9}{0,7 \cdot 0,89} = 1,6 \cdot 10^9 \text{ J} = 1,6 \text{ GJ} = 446 \text{ kWh}$ 2 točki

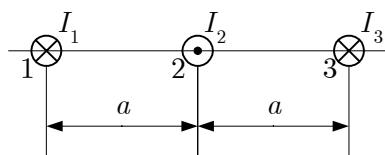
B03

Trije vzporedni vodniki so razporejeni v medsebojni razdalji $a = 20 \text{ cm}$, kot je podano na sliki. Po vodnikih tečejo toki $I_1 = I_3 = 100 \text{ A}$ in $I_2 = 200 \text{ A}$ v narisanih smereh ($\mu_0 = 4\pi \cdot 10^{-7} \text{ Vs/Am}$).

- a) Skicirajte vektorja gostot magnetnih pretokov \vec{B}_2 in \vec{B}_3 , ki jih v osi vodnika 1 povzročata toka I_2 in I_3 , vektor skupne gostote magnetnega pretoka \vec{B} v osi vodnika 1 in silo \vec{F}_1 na vodnik 1.

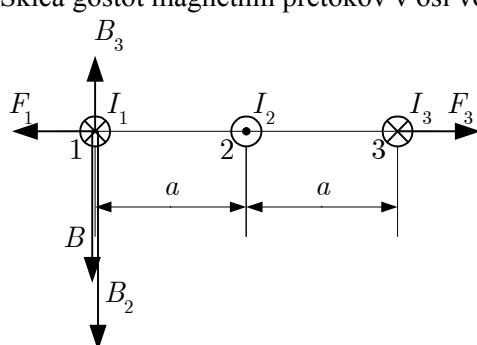
(4 točke)

- b) Izračunajte gostoti magnetnih pretokov B_2 in B_3 ter skupno gostoto magnetnega pretoka B .
(3 točke)
- c) Izračunajte velikost sile F_1 na meter dolžine vodnika 1. Določite velikost sile F_3 na meter dolžine vodnika 3 in jo vrišite v sliko.
(3 točke)

Rešitev in navodila za ocenjevanje:

- a) Skica gostot magnetnih pretokov v osi vodnika 1 in njim ustrezne sile

Gostota magnetnega pretoka B_2 1 točkaGostota magnetnega pretoka B_3 1 točka

Skupna gostota magnetnega pretoka B 1 točka
Sila F_1 na vodnik 1 1 točka

b) Izračun gostot magnetnih pretokov v osi vodnika 1

$$B_2 = \mu_0 \frac{I_2}{2\pi a} = 4\pi \cdot 10^{-7} \frac{200}{2\pi \cdot 0,2} = 0,2 \cdot 10^{-3} \text{ T} = 0,2 \text{ mT} \quad \dots \quad 1 \text{ točka}$$

c) Sila F na meter dolžine vodnika 1

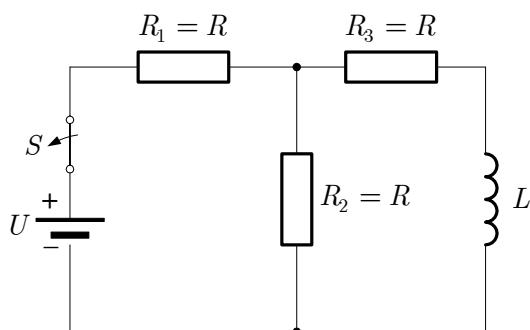
$$F_1 = I_1 Bl = 100 \cdot 0,15 \cdot 10^{-3} \cdot 1 = 15 \cdot 10^{-3} \text{ N} = 15 \text{ mN} \quad \dots \quad 1 \text{ točka}$$

Sila F_3 na meter dolžine vodnika 3

Smer sile F_3 (vrisana na sliki pod točko a)..... 1 točka

B04

Na sliki je podano električno vezje. Vsi upori so si enaki po 2Ω , induktivnost tuljave je $L = 10 \text{ mH}$, napetost izvora pa $U = 12 \text{ V}$. Stikalo je sklenjeno. V času $t = 0 \text{ s}$ izklopimo stikalo S.

a) Kolikšen tok I_0 teče skozi tuljavo pred izklopom stikalna?

(3 točke)

b) Kolikšna magnetna energija je nakopičena v tuljavi pred izklopopom stikala?

(3 točke)

c) Izračunajte časovno konstanto prehodnega pojava upadanja toka v tuljavi po izklopu stikala?

(2 točki)

d) Skicirajte časovni potek toka i skozi tuljavo pred izklopom stikala in po njem.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

- a) Pred izklopom stikala skozi tuljavo teče tok

$$I_0 = \frac{1}{2} I = \frac{1}{2} \frac{U}{1,5R} = \frac{1}{2} \cdot \frac{12}{3} = 2 \text{ A} \quad \dots \quad 3 \text{ točke}$$

- b) V tem času je v tuljavi nakopičena energija

- c) Časovna konstanta prehodnega pojava

$$\tau = \frac{L}{2R} = \frac{10 \cdot 10^{-3}}{2 \cdot 2} = 2,5 \cdot 10^{-3} \text{ s} = 2,5 \text{ ms} \quad \dots \quad 2 \text{ točki}$$

- d) Časovni potek toka i skozi tuljavo

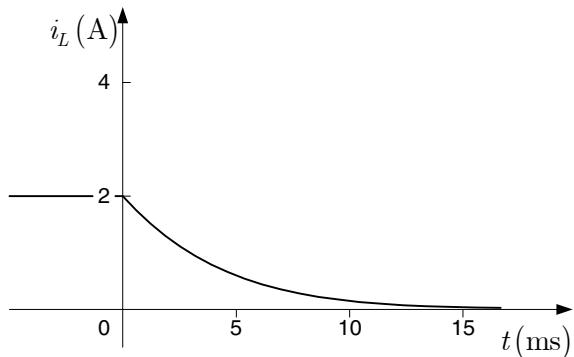
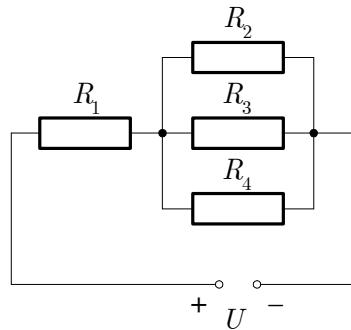

Diagram toka pred izklopom stikala in po njem..... 2 točki

c01

Vezje uporov z upornostmi $R_1 = 2 \Omega$, $R_2 = 9 \Omega$, $R_3 = 12 \Omega$ in $R_4 = 18 \Omega$ je napajano z virom enosmerne napetosti. Na prvem uporu je moč sproščanja toplote enaka $P_1 = 162 W$.

- a) Izračunajte tok I_1 skozi upor R_1 . (2 točki)

b) Izračunajte napetost U_{234} na vzporedno vezanih uporih R_2 , R_3 in R_4 . (4 točke)

c) Izračunajte moči na uporih R_2 , R_3 in R_4 . (4 točke)

Rešitev in navodila za ocenjevanje:

- a) Izračun toka I_1

$$P_1 = R_1 I_1^2 \dots \quad \text{1 točka}$$

$$I_1 = \sqrt{\frac{P_1}{R_1}} = \sqrt{\frac{162}{2}} = 9 \text{ A} \dots \quad \text{1 točka}$$

b) Izračun napetosti

$$R_{234} = \left(\frac{1}{R_2} + \frac{1}{R_3} + \frac{1}{R_4} \right)^{-1} = \left(\frac{1}{9} + \frac{1}{12} + \frac{1}{18} \right)^{-1} = 4 \Omega \dots \quad \text{2 točki}$$

$$U_{234} = R_{234} I_1 = 4 \cdot 9 = 36 \text{ V} \dots \quad \text{2 točki}$$

c) Izračun moći

$$P = \frac{U^2}{R} \dots \quad \text{1 točka}$$

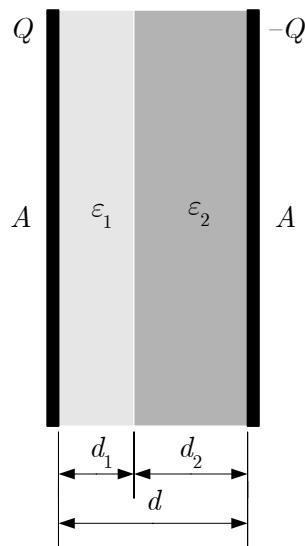
$$P_2 = \frac{U_{234}^2}{R_2} = \frac{36^2}{9} = 144 \text{ W} \dots \quad \text{1 točka}$$

$$P_3 = \frac{U_{234}^2}{R_3} = \frac{36^2}{12} = 108 \text{ W} \dots \quad \text{1 točka}$$

$$P_4 = \frac{U_{234}^2}{R_4} = \frac{36^2}{18} = 72 \text{ W} \dots \quad \text{1 točka}$$

C02

Ploščati kondenzator z dvoplastnim dielektrikom je nanelektron z elektrino $Q = 52$ nC. Pološčina ene plošče je 2 dm^2 . Razdalja med ploščama je $1,4 \text{ mm}$. Prvi dielektrik ima relativno dielektričnost 2, drugi pa 4. Debelina dielektrikov je tolikšna, da je napetost na obeh dielektrikih enaka.

- a) Določite debelino plasti obeh dielektrikov in kapacitivnost kondenzatorja. (5 točk)

b) Kolikšna je napetost med ploščama kondenzatorja? (2 točki)

c) Določite električno poljsko jakost v posameznem dielektriku kondenzatorja. (3 točke)

Rešitev in navodila za ocenjevanje:

- a) Določitev debeline plasti dielektrikov in kapacitivnosti kondenzatorja

$$Q = C_1 U_1 = C_2 U_2 \dots \quad \text{1 točka}$$

$$U_1 = U_2 \dots \quad \text{1 točka}$$

$$C_1 = C_2 \dots \quad \text{1 točka}$$

$$\varepsilon_0 \varepsilon_{1r} \frac{A}{d_1} = \varepsilon_0 \varepsilon_{2r} \frac{A}{d_2} \dots \quad \text{1 točka}$$

$$\varepsilon_{1r} d_2 = \varepsilon_{2r} d_1 = \varepsilon_{2r} (d - d_2)$$

$$d_2 = \frac{\varepsilon_{2r}}{\varepsilon_{1r} + \varepsilon_{2r}} d = \frac{4}{2+4} \cdot 1,2 \cdot 10^{-3} \text{ m} = 0,8 \text{ mm}$$

$$d_1 = d - d_2 = 1,2 - 0,8 = 0,4 \text{ mm} \dots \quad \text{1 točka}$$

$$C = \frac{C_1}{2} = \frac{1}{2} \varepsilon_1 \frac{A}{d_1} = \frac{1}{2} \cdot 2 \cdot 8,85 \cdot 10^{-12} \cdot \frac{2 \cdot 10^{-2}}{0,4 \cdot 10^{-3}} \dots \quad \text{1 točka}$$

$$C = 0,433 \cdot 10^{-9} \text{ F} = 0,433 \text{ nF}$$

b) Napetost med ploščama

c) Električna poljska jakost v posameznih dielektrikih

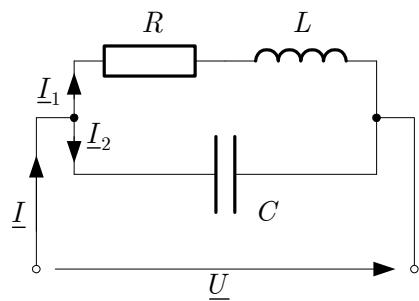
$$U_1 = U_2 = \frac{U}{2} = \frac{120}{2} = 60 \text{ V} \quad \dots \quad 1 \text{ točka}$$

$$E_2 = \frac{U_2}{d_2} = \frac{60}{0,8 \cdot 10^{-3}} = 75 \cdot 10^3 \frac{\text{V}}{\text{m}} = 75 \frac{\text{kV}}{\text{m}} \quad \dots \quad 1 \text{ točka}$$

C03

V podani vezavi elementov $R = 12 \Omega$, $L = 8 \text{ mH}$ in $C = 25 \mu\text{F}$ je delovna moč

$P = 48 \text{ W}$. Priključena je napetost $U = U_0 e^{j\omega t} \text{ V}$ s krožno frekvenco $\omega = 2000 \text{ rad/s}$.

a) Kolikšni sta impedanci \underline{Z}_1 in \underline{Z}_2 obeh vej?

(2 točki)

b) Kolikšna je efektivna vrednost toka I_1 in kolikšna je njegova kompleksna efektivna vrednost \underline{I}_1 ?

(3 točke)

c) Kolikšna je kompleksna efektivna vrednost priključene napetosti U ?

(2 točki)

d) Kolikšna je kompleksna efektivna vrednost toka I_2 v drugi veji in kolikšna je kompleksna efektivna vrednost toka I v dovodu?

(3 točke)

Rešitev in navodila za ocenjevanje:

- a) Kompleksni polni upornosti obeh vej

$$\underline{Z}_1 = R + j\omega L = 12 + j2000 \cdot 8 \cdot 10^{-3} = (12 + j16) \Omega = 20e^{j53,13^\circ} \Omega \quad \dots \dots \dots \text{1 točka}$$

- b) Izračun efektivne vrednosti toka I_1

Kompleksna efektivna vrednost toka I_1

$$I_1 = I_1 e^{-j\varphi_1} = 2e^{-j53,13^\circ} A = (1, 2 - j1, 6) \text{ A} \dots \text{1 točka}$$

- c) Kompleksna efektivna vrednost priključene napetosti

$$\underline{U} = 2e^{-j53,13^\circ} \cdot 20e^{j53,13^\circ} = 40e^{j0^\circ} \text{ V} = 40 \text{ V} \quad \dots \quad 1 \text{ točka}$$

- d) Kompleksna efektivna vrednost toka I_2

Kompleksni tok I v dovodu

$$\underline{I} = \underline{I}_1 + \underline{I}_2 = 1,2 - j1,6 + j2 = (1,2 + j0,4) \text{ A} = 1,26e^{j18,43^\circ} \text{ A} \quad \dots \quad 1 \text{ točka}$$